

Літературознавство

DOI: 10.26565/2227-1864-2022-90-04
УДК 821.111-31.09

«Не-герої» антиутопії: роман Кадзуо Ішігуро «Не відпускай мене» в контексті сучасної літератури

Олена Анатоліївна Андрейчикова

*аспірант першого курсу,
лаборант кафедри зарубіжної літератури
факультету романо-германської філології,
Одеський Національний Університет ім. І. І. Мечникова
(вул. Дворянська, 2, Одеса, 65026, Україна);
e-mail: andreychikova@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0040-55104>*

У статті досліджуються особливості характерів героїв роману Кадзуо Ішігуро «Не відпускай мене» в контексті антиутопії ХХІ ст. На підставі зіставлення антиутопій ХХ ст. з одного боку та ХХІ ст. – з іншого простежено еволюційні тенденції розвитку цього жанру, а також зміни в характерології. Відзначено, що характерною рисою антиутопій ХХ ст. є конфлікт героїв із тогочасним устроєм, тоді як в антиутопіях ХХІ ст. цьому конфлікту приділяється менше уваги, ніж проблемі психологічного стану персонажів, що вже усвідомили: боротися з ідеологією певного соціуму марно. Метою статті є вивчення раніше не розглянутої акцентуації характерів героїв роману Кадзуо Ішігуро «Не відпускай мене» у контексті сучасної літератури. Героїні роману Кеті Ш. наділено позитивними інтелектуальними й моральними якостями, що, як з'ясувалося, не можуть змінити її долю людини «другого ґатунку». Її друзі Рут і Томмі також мають нестандартне світосприйняття: у кожного з них є свої здібності й свої схильності. Цей аспект роману можна вважати протестним, тобто спрямованим проти соціального устрою, що поділяє людей на «першосортних» і «другосортних». Один з ключових висновків: сучасне суспільство, перетворившись на «товариство споживання», втрачає найважливішу рису гуманізму – любов і повагу до кожного представника людства, позбавляючи людину волі й можливості гідно прожити час, що надала природа. Аналізуючи роман Кадзуо Ішігуро «Не відпускай мене», критики часто звертають увагу на синдром «японського», що є наявним у характерах англійських персонажів. Формула «колективного національного мислення» дійсно є у творі, але, уважаймо, недостатньо висвітлена в літературознавстві. На нашу думку, «японське» потрібно розглядати у двох аспектах: а) як традиційне для японської культури служіння обов'язку, прийняття неминучості долі й смирення; б) як відсутність пасіонарності й синдром набутої безпорадності, ознаки якої ми спостерігаємо в багатьох сучасних «не-японцях».

Ключові слова: Кадзуо Ішігуро, «Не відпускай мене», ментальність, антиутопія, гуманізм, синдром набутої безпорадності

Жанр антиутопії в ХХІ столітті існує й продовжує розвиватися, хоч і зазнає певних змін. Відповідно до «межових» і «дифузних» періодів історії він синтезує можливості та прийоми багатьох жанрів, що існують паралельно з ним, до того ж відтворюючи нове бачення світу й цінностей сучасної людини.

ХХ століття для антиутопій – це час створення й остаточного формування унормованих констант цього жанру, його ідейної, тематичної та художньої своєрідності. Услід за яскравими іменами ХХ століття, як-от Ентоні Берджес, Рей Бредбері, Євгеній Замятін,

Юхим Зозуля, Джордж Орвелл, брати Стругацькі, Олдос Хакслі, у ХХІ сторіччі з'являються письменники, які реформують цей тип розповіді (Кормак Маккарті, Віктор Пелевін, Володимир Сорокін, Тетяна Толста, Мішель Уельбек і, звісно ж, Кадзуо Ішігуро).

Відразу ж зазначимо: у романі К. Ішігуро «Не відпускай мене» наявні не лише ознаки антиутопії, але й у ньому складно синтезовані й риси традиційного психологічного роману, роману-притчі, роману-міфу, роману-фентезі. Оскільки першочергову увагу ми надаємо антиутопії, то цей аспект твору буде висвітлено більш вичерпно.

Б. Ланін у науковій розвідці «Анатомія літературної антиутопії» [6] виокремив дванадцять ключових ознак цього жанру, а саме:

1. жанрова спрямованість антиутопії проти утопії;
- 2-3. псевдокарнавал як структурний стрижень нової антиутопії;
- 4-5. ексцентричність героя та ритуалізація його життя;
6. гіперболізована чутливість любовних взаємин;
7. алгоричність як фактор розповідної стратегії;
8. асоціативна орієнтованість на традиційну утопію та її коректування;
9. наявність фантастичного елемента;
10. статична (вузькоспеціальна) картина хронопопування;
11. ілюзорність інтимного простору героя;
12. специфічне, таке, що зазнає страху, очікування майбутнього.

Сюжетний конфлікт виникає там, де особа відмовляється від своєї ролі в ритуалі і надає перевагу індивідуальному способу пізнання. У цьому випадку вона обов'язково стає тим «стрижнем», яким визначається подальший розвиток подій. У романі К. Ішігуро «Не відпускай мене» жанр антиутопії суперечить навіть не конкретній утопії, як це часто відбувалось у часи формування цього типу роману, а із самим життям. Ідея клонування людей зрежисована повністю і з усіма можливими наслідками для людства. Безперечно, є обов'язковий псевдокарнавал і карнавальні елементи. Кеті, її друзі, її наставники в школі Хейлшем існують за законами вигаданого життя, тобто атракціона. Їх нетривале існування в межах школи є лише наслідком справжнього життя, а турбота про здоров'я – лицемірством. Кохання і сексуальне життя також регламентовані: вихованцям заборонено одружуватися і народжувати дітей. Тут антиутопія розпочинає діалог з утопією: згадаймо «Місто Сонця» Т. Кампанелли, де пари, що мають одружитися, визначаються керівниками. І хоча персонажі роману «Не відпускай мене» не відчувають страху, проте відчуття таємниці та чогось незвіданого переслідує як героїв, так і читачів. До того ж чим ближче заплановано кимось вилучення органів, тим сильніше відчуття «викривленого світу».

На відміну від антиутопій ХХ століття, у романі К. Ішігуро вихованці-клони не конфліктують із соціумом. Саме цей конфлікт, коли «особа відмовляється від своєї ролі в ритуалі і надає перевагу власному шляху», вважає Б. Ланін, визначає суть нової антиутопії [6, с. 157]. Проте навіть наставники дітей у Хейлшемі, спробувавши щось змінити в їхніх долях, зазнають поразки. Саме так К. Ішігуро

поступово створює новий сюжет про бездіяльність і непротивлення. З одного боку, він ґрунтується на японській «філософії практик», а з іншого – на відчутті безперспективності боротьби з тим, що в слов'янській практиці називають Молохом золотого теляти.

У романі «Не відпускай мене» головними персонажами є три випускники школи Хейлшема: Кеті, Рут і Томмі, яких поєднують дружні взаємини, а згодом і кохання. Аналізуючи їхнє світосприйняття, потрібно дослідити образ Кеті Ш. – головної героїні, очима якої читач сприймає все, що відбувається в школі та поза нею. Через нарратив-згадування вона розкриває свій характер, напрям думок і почуттів. Ця дівчинка-дівчина-молода жінка сприймається як цілком нормальна людина, а не нечулий клон. Докладний опис минулих подій засвідчує про такі її здібності, як спостережливість, логічне мислення, схильність до аналізу подій і поведінки оточення, спроможність робити правильні висновки. У спілкуванні з іншими вона виявляє тактовність, чуйність, урівноваженість. Вона ж додає гармонії та щирості в стосунки з друзями. Протягом одинадцяти років доглядаючи за донорами, що вже є виснаженими операціями, Кеті співчуває тим, хто постійно страждає від болю. Чуйно й по-доброму ставилася до подруги Рут, глибоко й віддано кохала Томмі, дбаючи про нього напередодні смерті.

Про інших героїв роману ми дізнаємося з розповіді Кеті. Протягом навчання в Хейлшемі вона однаково ставиться до багатьох, але дружить лише з Рут і Томмі. Так утворилося це тріо: стримана й романтична Кеті, норовливий і талановитий Томмі, дещо егоїстична Рут. Те, що Томмі мовчазна, закрита людина, виявляється під час уроків творчості, коли він нікому не хоче показувати свої малюнки, окрім Кеті й Рут. Безумовно, тільки вони могли по-справжньому, у повній мірі оцінити його талант. Письменник майже нічого не каже про те, який вигляд має Томмі, згадуючи лише про те, юнак «міцний, сильний, гарний спортсмен», він носить «товстий джемпер і джинси». Пізніше Кеті помічає, що на Томмі «була вицвіла зелена спортивна куртка і він помітно додав у вазі за минулі роки», «від нього тягло чимось лікувальним» [4, с. 25, 250, 292].

Характер взаємин Кеті і Рут виявляється через деталі. Завдяки «ярмаркам» у Хейлшемі діти мали можливість купляти речі, які їм сподобались, і створювати з них колекції. Кеті надавала великого значення своїй колекції, вважаючи її частиною свого внутрішнього «я». Для Рут така колекція надала можливість продемонструвати свою винятковість. Часто це спричиняло суперечки і призводило до суперництва з Кеті, але в той же час зближувало їх [4, с. 49]. Подорослішав, випускники Хейлшема, очікуючи на операції, опиняються в Котеджах, але роки дитинства нагадують їм про стару дружбу, і це надає їхньому життю новий сенс.

Об'єднує всіх вихованців-донорів їх неспроможність боротися за життя та свої права.

Винятком є лише «бунт» Томмі у кінці роману і гнівні слова Рут, яка втратила надію. Але її гнів і презирство звернуті у середину себе, на своє «ганебне» походження [4, с. 154]. На відміну від Рут, Кеті й Томмі притаманні гідність, уміння залишатися собою, незважаючи на розчарування та зневіру. У цілому ж вони мляві, упадають у відчай, і це, звісно, ґрунтується на принципах кодексу «бусідо», який передбачає беззаперечне виконання наказів господаря, покору й відданість. Проте слід зазначити й таке: апатія і неспроможність до критичної самооцінки, оцінки себе в суспільстві поглинають дедалі більшу кількість наших сучасників – тих, кого не стосується філософія «бусідо». Уже тому духовне безсилля і відсутність бажання протистояти злу, що є найвизначнішими рисами сьогоднішнього молодого покоління, потребує більш широкого тлумачення.

В антиутопіях ХХ століття герої часто чинять опір державній системі, тому конфлікт «герой – соціум» завжди був рушійною силою сюжетної дії. У сучасній літературі акцент зроблено на нетерпимості, що існує між «тими» й «цими». Про це, наприклад, читаємо у Ю. Зозулі [3]. Тут конфлікт «нормальних» і «анормальних» виявляється у міркуваннях: «непотрібні, нікчемні люди, яких ще не встигли знищити»; вони «настільки знахабніли, що стали вільно з'являтися на вулицях, почали ходити один до одного в гості, веселитися, удаватися до всляких розваг і навіть одружуватися» [3]. Отже, герой починає конфліктувати не лише з Державою, але і з самим собою, а також з тими, хто не схожий на його «я».

Ішігуро в романі «Не відпускай мене» показав, що люди не спроможні перешкоджати системі, і всупереч співчуттю, яке вони відчувають до клонів, вони не хочуть протистояти. Згубність та негуманність системи виявляється в тому, що сучасна людина не може по-справжньому співчувати, вона готова піти на будь-які експерименти задля покращення якості винятково власного життя, та заради цього вона здатна знехтувати нормами моралі й духовними цінностями.

В антиутопіях ХХІ століття герой починає конфлікт із суспільством, системою, усталеним устроєм життя. Згадаймо, наприклад, героїв таких авторів, як Тетяна Толста, Віктор Пелевін, Дмитро Глуховський, Мішель Уельбек і, звісно, Кадзуо Ішігуро. Персонажі їхніх романів не йдуть на відкритий конфлікт, а є лише людьми, які намагаються усвідомити те, що відбулося, і в традиційній для антиутопії манері щоденника описати Новий світ. Вони здатні лише на хворобливу рефлексію – не на протест.

Усвідомлена відмова героя «від боротьби на користь марної рефлексії» [5, с. 25] притаманна цілій низці антиутопій ХХІ століття:

«Приречений» О. Кабакова, «Одноденна війна» В. Маканіна, «Той, що живе» А. Старобинець, «Нульгород» Л. Каганова.

Інертність, брак волі у героя зображено і в інших сучасних антиутопіях. Наприклад, у романі «Покірність» М. Уельбека порушено гостру для Заходу проблему: письменник стверджує, що сучасне суспільство, дотримуючись ідеології мультикультуралізму і переконання європейців у тому, що саме вони винні у колоніалізмі, фашизмі й нацизмі, втратило здатність діяти раціонально. За підтвердженням своєї думки він звертається до праць О. Шпенглера, Ф. Ніцше, А. Бретона, Ж. Бодріяра та інших, що вважали: Європа неухильно рухається до свого сконання, здійснюючи політичне й духовне самогубство [9, с. 71-77]. У розумінні М. Уельбека трагізм сучасного західного суспільства полягає в тому, що воно знаходиться у перманентному «стані лицедійства», орієнтуючись на уявні перспективи. Як відтворення цього явища, всі утопії, за словами Ж. Бодріяра, перетворились на реальність [2, с. 242]. Внаслідок цього герой антиутопій морально не розвивається, духовно не вдосконалюється. Він наслідуює «попередні напрацювання» і чинить «як заведено», не звертаючи уваги на те, що світ змінився і вимагає іншого.

Наприклад, у романі Т. Толстої «Кись» підкреслюється марність, безглуздість дій Героя: його бунт не дає бажаного результату. Наслідки цього вияву непокори виявляються не кращі, а, можливо, й гірші колишніх умов існування. Жодної оптимістичної ради в такій ситуації письменники-постмодерністи не можуть дати. Проте в просторі роману «Кись» все ж таки існує певна Істина, до якої хоче наблизитися герой, і у фіналі протагоніст не гине разом з іншими, а залишається жити. І, напевно, з метою продовжити пошуки сенсу буття.

У творах В. Пелевіна («Жовта стріла», «Омон Ра», «Відлюдник і шестипалий» тощо) ми знаходимо властиву антиутопії проблему – людина і тоталітарна система. Проте в той же час письменника цікавить уже не стільки традиційний конфлікт людини і соціуму, скільки феномен утопічної свідомості, яка допомогла цій системі одержати перемогу.

Тенденції переосмислення завдань антиутопії наявні в романі К. Ішігуро «Не відпускай мене», проте все-таки найголовнішим залишається питання, чому не герої не чинять опір системі, яка перетворила їх на «вторсировину». Можна припустити, що герої відмовляються від боротьби не лише тому, що діють відповідно до традицій справи честі й обов'язку, пов'язаних з японським бусідо, як це зазначає Ю. Нестеренко [8]. На наш погляд, одна з імовірних відповідей може бути така: персонажі роману «Не відпускай мене» страждають через синдром «набутої безпорадності», до якого часто схильні люди сьгодні.

Синдром «набутої безпорадності» був визначений М. Селігманом та його колегами в 1967

році й розглядався як психічний стан, коли істота не бачить зв'язку між зусиллями і результатом [11]. До такого висновку вчені дійшли після процесу дослідження двох груп мешканців притулку для літніх людей. Представники однієї групи самі вирішували питання щодо свого меню, вільного часу, догляду за садом і кімнатою. А ось ті, хто входив до іншої групи, мали виконувати лише вказівки, що обмежували їхні вільні дії. Як наслідок цього учасники першої групи демонстрували менший рівень депресії і кращий стан здоров'я, ніж літні люди з іншої групи. Отже, експериментальні досліді підтвердили гіпотезу М. Селігмана: якщо людей помістити в ситуацію набутої безпорадності, коли від їхніх дій і їхнього вибору нічого не залежить, вони незабаром навчаться бути безпорадними і припинять щось робити самостійно. Чи не про цей синдром, окрім зазначеної багатьма вченими теми служіння і обов'язку з японської культури, йдеться в романі К. Ішігуро «Не відпускай мене»? Можливо, клон у Ішігуро – це метафора сучасного «безпорадного, німецького «не-героя»?

Головним фактором глобальної трансформації сучасного суспільства стала інформаційно-технічна революція, яка докорінно змінила світ. Беручи до уваги цей факт, можна погодитися з думкою І. Морозової про те, що в наслідок цього з'являється людина, яка відзначається «деформованою» відповідальністю [7]. Слід взяти до відома і таку тезу дослідниці: «Визначальною тенденцією в інформаційному суспільстві є повсякчасна відмова від відповідальності фактично на всіх рівнях її прояву, що дозволяє нам говорити про асиметричність розвитку суспільства: при надзвичайно високому рівні технологічного розвитку є наявною деградація етики й моралі» [7, с. 134]. З цим не можна не погодитись: глобалізація як явище, яка супроводжує інформаційно-технологічну революцію,

народжує в людині відчуття зневіри, розпачу й розгубленості у великому й малозрозумілому світі. Внаслідок цього формується «людина безпорадна, німецька», а в суспільстві збільшується рівень неспокою, тривожних очікувань, зневіри і самотності.

З приводу побоювання щодо неможливості взяти на себе відповідальність розмірковують у своїх напрацюваннях не лише письменники, культурологи, психологи. Досліджуючи цю проблему, британський політик і соціолог З. Бауман пише: «Від суспільства ладу, відповідальності, стабільності ми перейшли до суспільства безладу, безвідповідальності, рівнозначних імовірностей і недовготривалості, внаслідок чого планування, прогнозування і «висновки на майбутнє» вже не можливі» [1, с. 28].

Мабуть, ця проблема хвилює і Кадзуо Ішігуро. У романі «Не відпускай мене», усвідомлюючи, що світ докорінно змінюється, він міг і повинен був показати, до чого призведе поголовна безпорадність, безпомічність. У житті мешканців Хейлшема – до знецінення людського життя, занепаду духом, до втрати волі, бажання відстоювати власну свободу.

Висновки. Усвідомлена відмова героя від боротьби на користь безглуздої рефлексії, а також проблема «людина і тоталітарна система» притаманні антиутопіям ХХІ століття.

Характери героїв роману «Не відпускай мене» схожі на характери звичайних людей, їм притаманні гідність і уміння залишатися собою в складних життєвих обставинах. У той же час вони схильні до апатії та безрезультатної рефлексії. Їх об'єднує відчуття безнадії, неспроможність до боротьби за життя і власні права. Отже, можна припустити, що характери героїв роману саме такі не тому, що Ішігуро хотів підкреслити їхні конфуціанські гуманістичні ідеали. Причина патологічної покори зумовлена ще й тим, що персонажі його творів страждають через синдром набутої безпорадності, спричиненої сучасним суспільством, яке нав'язує глобальне та безвідповідальне споживання всіляких розкошів.

Список використаної літератури

1. Бауман З. Индивидуализированное общество. Москва: Логос, 2005, 231 с.
2. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла. *Ясперс К., Бодрийяр Ж. Призрак толпы*. Москва: Алгоритм, 2007. 272 с.
3. Зозуля Е. Рассказ об Аке и человечестве. URL: <https://coollib.net/b/255629-efim-davidovich-zozulya-rasskaz-ob-ake-i-chelovechestve/read#t2> (дата звернення 04.12.2021).
4. Кадзуо Исигуро. Не отпускай меня. Москва: ЭКСМО, 2020. 384 с.
5. Костенкова В. В. Антиутопия начала ХХІ века в динамике жанровых трансформаций: дис. канд. филол. наук: 10.01.01. ФГБОУ ВО «Кубанский государственный университет», 2019. 180 с.
6. Ланин Б. А. Анатомия литературной антиутопии. *Общественные науки и современность*. 1993. № 5. С. 154–163.
7. Морозова И. С. Кризис ответственности в контексте развития культуры информационного общества: дис. канд. филол. наук: 15.04.15. АНО ВПО «Московский гуманитарный университет», 2015. 195 с.
8. Нестеренко Ю. С. Элементы японской культуры в романе Кадзуо Исигуро «Не отпускай меня». *Знание. Понимание. Умение*. 2015. № 4. С. 326–333.

9. Стрельникова Л. Ю. Постмодернистская антиутопия М. Уэльбека «Покорность»: последний духовный кризис европейского мира. *Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика*. 2019. № 1. С. 71–77.
10. Kazuo Ishiguro. *Never Let Me Go*. London. Faber & Faber, 2021. 304 p.
11. Maier S. F., Seligman M. E. P. Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology*. 1967. May; 74 (1): 1–9 p.
12. Rodin J., Langer E.J. Long-term effects of a control relevant intervention with the institutionalized aged (англ.). *Journal of Personality and Social Psychology*. 1977. No. 35. P. 897–902.

Надійшла до редакції 17 грудня 2021 р.

Прийнята до друку 11 лютого 2022 р.

References

1. Bauman Z. *Individualizirovanoe obshchestvo*. Moskva, 2002. 231 s.
2. Bodriyyar Zh. *Prozrachnost` zla*. Yaspers K., BodriyyarZh. *Prizraktolpy`*. Moskva: Algoritm, 2007. 272 s.
3. Zozulya E. *Rasskaz ob Ake i chelovechestve*. URL: <https://coollib.net/b/255629-efim-davidovich-zozulya-rasskaz-ob-ake-i-chelovechestve/read#2> (data zvernennya 04.12.2021).
4. Kazuo Ishiguro. *Ne otpuskaj menya*. Moskva: E`KSMO, 2020. 384 s.
5. Kostenkova V.V. *Antiutopiya nachala XXI veka v dinamike zhanrov`kh transformaczij*: dis. kand. filolnauk: 10.01.01. FGBOU VO «Kubanskij gosudarstvenny`juniversitet», 2019. 180 s.
6. Lanin B.A. *Anatomiya literaturnoj antiutopii. Obshhestvenny`e nauki i sovremennost`*. 1993. #5. S. 154–163.
7. Morozova I.S. *Krizis otvetstvennosti v kontekste razvitiya kul`tury informatsionnogo obshchestva*: dis. kand. filol. nauk: 15.04.15. ANO VPO «Moskovskii gumanitarnyi universitet», 2015. 195 s.
8. Nesterenko Yu.S. *E`lementy` yaponskoj kul`tury` v romane Kadzuo Ishiguro «Ne otpuskajmenya»*. *Znanie. Ponimanie. Umenie*. 2015. # 4. S. 326–333.
9. Strel`nikova L.Yu. *Postmodernistskaya antiutopiya M. Ue`l`beka «Pokornost`»*: poslednij dukhovny`j krizis evropejskogo mira. *Vestnik VGU. Seriya: Filologiya. Zhurnalistika*. 2019. # 1. S. 71–77.
10. Kazuo Ishiguro. *Never Let Me Go*. London. Faber & Faber, 2021. 304 c.
11. Maier S. F., Seligman M. E. P. Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology*. 1967. May; 74(1): 1–9 p.
12. Rodin J., Langer E.J. Long-term effects of a control relevant intervention with the institutionalized aged. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1977. No. 35. P. 897–902.

Submitted December 17, 2021.

Accepted February 11, 2022.

Olena Andreichykova, first year post-grad, lab assistant, literature department, faculty of Roman-German philology, Odessa I. I.Mechnikov State University (2, Dvoryanska Str., Odessa, 65026, Ukraine); e-mail: andreychykova@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0003-0040-5510>

Non-heroic heroes of the dystopia: the novel *Never Let Me Go* by Kazuo Ishiguro in the context of modern literature

The article examines the features of the characters of the heroes of Kazuo Ishiguro's novel "Don't Let Me Go" in the context of the dystopia of the 21st century. Based on a comparison of the dystopias of the 20th century on the one hand, and dystopias of the 21st century on the other hand, the tendencies of the development of this genre and the principles of reflection of the world outlook of the heroes are traced. It is noted that a distinctive feature of 20th century dystopias is the conflict of heroes with the existing regime, while in the 21st century dystopias less attention is paid to this conflict than the problem of the psychological state of characters who have already realized that it is useless to fight the ideology of society. The purpose of the article is to study the character's accentuation, previously not considered, of the characters of Kazuo Ishiguro's novel *Don't Let Me Go* in the context of modern literature.

The heroine of the novel Katie S. is endowed with intellectual and moral qualities that, as it turned out, cannot change her fate as a "second class" person. Her friends Ruth and Tommy also have a non-standard outlook: each of them has their own inclinations and their own preferences. This aspect of the novel can be considered as protest, directed against the social structure that divides people into "first-class" and "second-class". One of the main conclusions: modern society, having become a "consumer society", loses the main feature of humanism – love and respect for every representative of humanity, depriving a person of will and thirst for life that was given by nature.

When analyzing Kazuo Ishiguro's novel *Don't Let Me Go*, critics often draw attention to the "Japanese" syndrome that is present in the English characters. The formula of "collective national thinking" does exist in the work, but it seems to be insufficiently covered in literary criticism. In our opinion, "Japanese" should be considered in two aspects: a) as traditional service to duty, acceptance of fate and humility in Japanese culture; b) as a lack of passionarity and a syndrome of learned helplessness, the features of which we observe in many modern "non-Japanese".

Keywords: Kazuo Ishiguro, *Never Let Me Go*, mentality, dystopia, humanism, the value of human life, learned helplessness
